

УДК 811.161.2

**Вияв концепту «гостинність» в українській, німецькій
і російській мовах: фатична комунікація**

Космеда Т.А., Ляховин О.Б.

*Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка,
м. Дрогобич, Україна*

У статті йдеться про вияв фатичної комунікації в трьох лінгвокультурах. Досліджено особливості вияву концепту гостинність в українській, російській і німецькій мовах, що здійснюється в межах дихотомії «свій – чужий» на матеріалі паремій з урахуванням стереотипів не тільки вербальної, але й невербальної комунікації. Виокремлено табу, евфемізми, семантичні і прагматичні лакуни. Закцентовано увагу й на вияві особливостей фатичної комунікації на рівні деяких субкультур.

Ключові слова: *вербальна і невербальна комунікація, евфемізм, концепт, семантичні і прагматичні лакуни, лінгвокультура, паремія, стереотип, субкультура, табу, фатична комунікація.*

Сучасних мовознавців усе частіше цікавлять лінгвокультурологічні факти, тобто ті мовні одиниці, що набули символічного, еталонного, образно-метафоричного значення в культурі та зафіксовані в міфах, легендах, ритуалах, обрядах, фольклорних та релігійних дискурсах, художніх текстах, метафорах, символах і пареміях [9, с. 33].

Фатична комунікація як елемент комунікації, що сприяє організації мовленнєвої взаємодії, репрезентується мовленнєвими стереотипами і невербальними засобами: ритуальними діями, жестами тощо, що є специфічними в кожній лінгвокультурі, тому дослідження фатичної комунікації — невід’ємна складова лінгвокультурології.

З позицій етнолінгвоконцептології концепт *гостинність* трактуємо як загальнолюдський, тобто такий, що існує в усіх мовах, проте в кожній культурі він має свою етнічну маркованість, тому доцільно вважати його етноконцептом. Дослідженням у галузі концептології присвячені праці Ю. Апресяна, О. Залевської, О. Кубрякової, О. Селіванової та ін. Лінгвокультурний потенціал концептів вивчали Н. Арутюнова, С. Воркачов, В. Карасик, В. Маслова, Ю. Степанов, В. Телія та ін. Особливої актуальності набуває сьогодні фразеологічно орієнтований напрям лінгвокультурологічних студій, а також вивчення універсальних та національних рис культурно-мовної компетенції представників різних лінгвокультур. Концепт *гостинність* як один із найважливіших культурних концептів опрацьовували О. Шмельов, А. Вежбицька, С. Жабаєва, О. Чакалова, Е. Юнусова та ін.

Мета цієї розвідки — дослідження лінгвістичної репрезентації концепту *гостинність*, що виявляється в процесі фатичної комунікації в українській, російській та німецькій лінгвокультурах. Фатичну комунікацію розглядаємо як прагнення людей до спілкування, створення дружніх зв’язків без залучення повідомлень інформативного

характеру. Представники функціонально-семантичного підходу пов'язують контактну (контактоустановлювальну, соціативну, фатичну) функцію з мовленнєвим етикетом (Н. Формановська). Фатичні комунікативи є неінформативними з огляду на когнітивно значущу інформацію. Фатичний дискурс, на думку Н. Арутюнової, репрезентує деякі жанрові типи спілкування, зокрема це сукупність “дозвільно-пустих” жанрів, націлених на встановлення чи регулювання міжособистісних стосунків [10, с. 8].

Дослідницькою базою цієї лінгвокультурологічної розвідки стали паремії української, німецької та російської мов, а саме фатичні комунікативи, що пов'язані з концептом *гостинність* і відповідною комунікативною ситуацією.

До складників комунікативної культури етносу в проекції на вияв концепту *гостинність*, що забезпечують ефективність спілкування, належать усталені форми привітання, прощання та подяки. Звична комунікативна поведінка представників певної лінгвокультурної спільноти значною мірою залежить від стереотипізованих знань та досвіду. Така стереотипізація дає змогу зберегти і передати етнічні традиції, зафіксовані в системі культурних норм, цінностей, установок [12, с. 690]. Мовленнєві стереотипи фатичної комунікації відповідають культурно-психологічним стереотипам відображення у свідомості мовця часто повторюваних явищ дійсності та характеризуються відтворюваністю в мові. Вона автоматизована, полегшує процес комунікації і є свідченням мовної економії.

Традиційні привітання гостей

Привітання гостей здійснюється в українській лінгвокультурі за допомогою таких стандартних ситуацій спілкування: *Вітаємо! Ласкаво просимо!* І. Франко наводить деякі формули привітання, якими послуговується господар, коли в його хату входять гості або чужі люди. *Вітаємо, вітаємо! Гості до нас!* [3, т. I, с. 273]. *Загостіть, коли ласка ваша* [3, т. I, с. 620]. У формі діалогу він наводить такі мовленнєві стереотипи:

— *Сідайте, куме!* — *Дякую, най усе добре сідає* [3, т. III, с. 132].

У кожній із культур ритуал гостинності включає частування гостей, що є символічним ухощенням і прийняттям гостя («чужого») в дім. В українській лінгвокультурі це стало своєрідною культурною нормою, що віддзеркалено в пареміях: *Чим хата багата, тим і рада. Чим хата має, тим гостей приймає* [3, т. III, с. 335].

Культурним артефактом для української етносільноти є *рушник*: зустрічати гостей в Україні прийнято хлібом та сіллям на вишиваному рушникові. Українська лексема *рушник* містить у своєму значенні етнокультурну інформацію, згідно з якою під укр. *рушник* розуміють «шматок декоративної тканини з вишиваним або тканим орнаментом, що традиційно використовується для оздоблення житла, в українських народних обрядах і т. ін.» [7, с. 170]. Комунікативні девіації під час міжкультурних контактів можуть бути спричинені кінетичною поведінкою, адже відповідно до обряду, коли до гостей виносять рушник з хлібом-сіллям, то вклоняються на знак пошани, що може бути незрозумілим для представників інших етносів. Цей слов'янський звичай є дуже давній і характерний як для української, так і російської культур, але німецькій лінгвокультурі він чужий. Отже, виокремлюємо лакуну культурного простору, а концепт, що репрезентує лексема *рушник* (в обрядовому значенні *вишитий рушник*), кваліфікуємо як концептуальну (когнітивну) лакуну.

Коли гість заходить до хати під час того, як господарі приймають їжу, його запрошують до столу, примовляючи: «*Просимо до столу!*», на що гість відповідає: «*Їжте здорові!*» До гостя прийнято звертатися ласкавою мовленнєвою тональністю [6, с. 136].

Гість, який спочатку виступає елементом «чужого», повинен завжди показати господарям, що його наміри щирі, і він бажає господарям добра, а тому промовляє: *Доброго дня у Вашій хаті! У збірці паремій, укладеній І. Франком, знаходимо більш поетичні форми привітання, що колись побутували в українській лінгвокультурі, а сьогодні характерні радше певній субкультурі (наприклад, сільській): Гаразд у хату!* [3, т. I, с. 457]; *Дай Боже щасливу годину* [3, т. I, с. 525].

Неабиякі труднощі мають перекладачі, які намагаються відтворити іншою мовою твори авторів, що включають в текст елементи фатичної субкультурної комунікації. Ю. Денисов, який спробував відтворити в російському перекладі кілька творів С. Пушика, зіткнувся з багатьма труднощами. Письменник знайомить читача з мовленнєвим етикетом Прикарпаття. Як відомо, набір етикетних правил є не тільки показником зовнішньої культури людини, а й указує на здатність проїнятися повагою до свого співрозмовника, народу, нації. Значення мовного етикету зумовлює мовленнєву поведінку. Його розуміння дає змогу бачити життя народу в мові. Саме під час аналізу мовленнєвого етикету експліцитно відчувається залежність мови від культури, духовності народу. Перекладач не може знайти еквівалентів карпатському мовленнєвому етикетові в російській мові, порівн.: *Больше всего мне понравилось в Карпатах, как люди приветствуют друг друга: «Як ви дужи?» — «Добре. Як ви?» Или: «Чи у вас мирно?» — «Гаразд!» Вечером — влюбленные: «Як днювала, пышна чичко?» — «Миром!» — отвечает девушка. Порівн. також: *Когдаходишь в чужую хату, поздоровайся, и хозяин пригласит тебя сесть: «Спасибо, пусть у вас в доме все добро садится!» — так нужно отвечать хозяину на приглашение* (С. Пушкин, «Перо золотой птиць» [11]) [див.: 7, с. 171–172].*

Росіянинові, що не знайомий з українською культурою, важко повністю збагнути прагматичну функцію цих привітань.

У російській лінгвокультурі знаходимо такі усталені форми привітання гостей: *Добро пожаловать* — ввічливе привітання і гостинне запрошення прийти, приїхати, зайти в дім. *Пожаловать* — (застар.) прийти кудись, особливо в гості, провідати когось. Це свідчення гостинності російського народу, який любить приймати в себе гостей. Для гостей накривають стіл; якщо ж гості приїхали з іншого міста — запрошують ночувати. Це вираження російської гостинності бачимо на вокзальних вивісках, в аеропортах та інших громадських місцях [14, с. 48].

Іншим кліше, що виражає ввічливе запрошення, коли вітають бажаних гостей, є мовленнєвий стереотип *«Милости просим (прошу)»* [14, с. 88].

Деякі невербальні засоби спілкування, що прагматично призначені реалізувати інтенції встановлення й продовження контакту, переходять у вербальні форми, наприклад: *с распростертыми объятиями* [14, с. 93]. Зустрічаючи гостей, росіяни радісно вітають їх. Гостей, близьких друзів, рідних, яких довго не бачили, обіймають та цілують, часто за давнім звичаєм три рази, тому зміст наведеної фразеологічної одиниці слід розуміти буквально, адже він виник на основі кінетичної поведінки: гостей прийнято зустрічати обіймами. Цей жест походить від давнього язичницького звичаю демонстрації доброзичливості. Обійми, як і потискання руки, демонстрували, що в руках немає зброї і тому той, хто прийшов, не повинен боятися.

Під артефактом *хлеб-соль* розуміємо пригощання, що пропонують гостям. *Хлеб-соль* — це традиційний символ гостинності на Русі. *«Хлебосолом»* називають гостинну і щиросерду людину або господаря, який щедро частує своїх гостей. Звідси походить значення мовленнєвого стереотипу *«Хлеб да соль!»* — побажання приєм-

ного апетиту, смачного [14, с. 164]. Уживається переважно в сільській субкультурі як привітання і побажання тому, кого застали за столом під час споживання їжі. Таке побажання-привітання, як бачимо, характерне як для російської, так і української культури загалом.

Як уже зазначалося, гостя, який прийшов у дім, обов'язково запрошують сісти. Ілюстрація змісту висловлювання «*В ногах правды нет*» [14, с. 29] передбачає не інформування чи констатацію факту, а запрошення сісти. Для представників іншої лінгвокультури цей намір мовця стосовно дій адресата може бути хибно витлумачений не як спонукання сісти, а як інформування, а тому може стати причиною перформативної невдачі.

Щодо запрошення сісти, то в певних субкультурах, пов'язаних з професійною діяльністю (йдеться про працівників органів внутрішніх справ), побутує табу на етикетну формулу «Сідайте, будь ласка» чи под., оскільки дієслово «сісти», крім основного значення «займати місце на сидінні» [13, т. 9, с. 212], використовують й у значенні «підлягати ув'язненню, позбавленню волі» [13, т. 9, с. 213]. Коли професор-мовознавець запитала у працівників Львівського державного університету внутрішніх справ, чи є якась специфіка у використанні мовленнєвого етикету в цьому навчальному закладі, то їй відповіли: тут не прийнято традиційно запрошувати сісти. Треба говорити: «Присідайте». Хоч неперехідне дієслово *присідайте* має значення «сідати ненадовго, на якийсь час» [13, т. 8, с. 19], проте таке запрошення «знімає» можливість актуалізації табуваного в цьому середовищі смислу «сісти за грати». Звичайно, некоректно запрошувати сісти з указівкою на часове обмеження. Таке запрошення порушує етикетну формулу, загальноприйнятий принцип увічливості, проте у названому середовищі, навпаки, ввічливе запрошення дехто може тлумачити, як некоректне побажання або навіть прокляття.

Звичайно, в російській лінгвокультурі, як і в інших, вербалізовано ситуацію щодо ставлення до небажаних гостей. Прислів'я *Незваний гость хуже татарина* омовлює саме таку ситуацію. Мотивація паремії прозора, зумовлена відомими соціолінгвістичними чинниками, історичними подіями, що поширювалися і на українську, і на російську культуру, тому, очевидно, воно легко трансформується в обох лінгвокультурах, набуваючи варіацій. Це прислів'я часто використовував у своїх російськомовних художніх текстах Т. Шевченко, по-своєму моделюючи її, порівн.: *Не поїду, да и вам не советую. Помните пословицу: «Не вовремя гость хуже татарина. Тем паче у художника, да еще и поутру. Это бывает хуже целой орды татар* (повість «Художник») [15, с. 136]. Даний текстовий фрагмент своєрідно подають перекладачі українською мовою, порівн.: *Не піду і вам не раджу. Пам'ятайте приказку: не в пору гість — гірше Татарина...* (Зоря. — Львів, 1894. — Чис. 5. — С. 103); *Не піду і вам не раджу. Пам'ятайте приказку: гість не-в-пору, гірше татарина...* (Шевченко Т. Г. Твори. — Київ; Ляйпціг, 1920, Т.4. — С. 68); *Не піду і вам не раджу. Пам'ятайте прислів'я: непроханий гість — гірше татарина* (Шевченко Т. Г. Повне видання творів. — Варшава — Львів, 1934. Т. 7. — С.32–33); *Не піду і вам не раджу. Пам'ятайте приказку: «Невчасний гість гірший за татарина»* (Шевченко Т. Г. Твори. — К., 1964. — С. 458) [див. про це: 2].

У Німеччині традиційними формами привітання є офіційна етикетна формула «*Herzlich willkommen*», жартівливий мовленнєвий стереотип «*Herein, wenn es kein Schneider ist!*» (Заходьте, якщо це не кравець!) Етимологія цього прецедентного виразу пов'язана з Середньовіччям, коли ремісники ходили селами в пошуках роботи.

І в той час, як ковалі та інші ремісники легко знаходили роботу, то послуги кравця не користувалися такою популярністю, а тому люди неохоче приймали в себе вдома кравців [8, с. 263]. Історичне підґрунтя цього фразеологізму, його внутрішня форма свідчить про те, що він належить до культурологічних лакун. Окрім того, ні в російській, ані в українській лінгвокультурах концепт *гість* (небажаний гість) не асоціюватиметься із кравцем.

У розмовному стилі, зокрема під час комунікації, що має фамільярну тональність, жартують: *Immer rin (herein) in die gute Stube!* (Заходьте до доброї оселі!) [16, с. 620]. *Sei mein Gast!* (Будьте моїм гостем!) [17]. Загалом у німецькій лінгвокультурі привітання є дуже важливим, це омовлено й у прислів'ї: *Gruß freut den Gast und ehrt den Wirt* (Привітання тішить гостя і виявляє честь господареві [17]).

Прощання з гостями / прощання гостей з господарями

Під час церемонії прощання в Україні прийнято вживати такі мовленнєві стереотипи: *Всього доброго! Бувайте! Ідіть з Богом! Щасливо! Щасливої дороги!* Дещо застарілою формулою прощання гостей є побажання добробуту господареві: *Остайтеся в гаразді!* [3, т. I, с. 459]. Окрім того, важливими для українців є невербальні паралінгвістичні засоби і кінетичні сигнали для вираження поваги господаря до гостей: кожного гостя, коли він прощається, проводжають у двір, а то й за ворота [6, с. 136].

У Росії побутує кілька етикетних формул увічливого прощання. *Честь имею (кланяється)!* До Великої жовтневої революції ця формула прощання була поширеною в дворянському середовищі та середовищі міщан. Вона передбачала і відповідний жест шанобливого поклону. Сьогодні ця формула вживається жартівливо, часто в спілкуванні, що має фамільярну тональність [14, с. 171]. *В добрый час! Час добрый!* Це побажання удачі, благополуччя в дорозі, його репрезентують під час прощання [14, с. 168]. *Счастливо остаётся* — побажання щасливого життя тому, хто залишається. Це одна з етикетних формул, що використовується під час дружнього прощання. Аналогічними формулами є також: «*Прощай!*», «*Пока!*», «*Всего хорошего!*» [14, с. 144]. Ситуацію, коли хтось іде не попрощавшись, кваліфікують як «ушел по-английски».

Щодо невербальної комунікації, то прецедентним феноменом під час прощання в російській культурі вважається поцілунок із гостем, особливо якщо це родич чи близький друг. Традиційно цілуються трічі.

Прощаючись із гостями, в Німеччині та Австрії прийнято вживати такі мовленнєві стереотипи: *Behüt dich Gott! Gott befohlen!* [16, с. 290] *Gute Fahrt! Tschüss!* Вони також можуть супроводжуватися невербальними паралінгвістичними засобами: посмішкою, потискуванням руки, обіймами. Із відтінком фамільярності або жартівливо при цьому кажуть: *Leben Sie sowohl als auch* [16, с. 712].

А от вислів *sich französisch empfehlen* [16, с. 237] (*ніти по-французьки*) означає «піти не попрощавшись», що також сприймається як вияв неввічливості. Цікаво, що в німецькій лінгвокультурі це вважається французькою манерою, а в українській чи російській — англійською. Незнання цього факту може стати причиною комунікативних девіацій у процесі міжкультурної комунікації.

Російський вираз *скатерью дорога* своїм виникненням зобов'язаний давньому звичаю бажати гостям дороги такої, як скатертина, тобто рівної, спокійної, оскільки, як відомо, дороги в Росії завжди були розбитими, далеко не привабливими, а тому важкими. Таке побажання було дуже доречним. До цього часу зберігся і звичай

махати на дорогу хусточкою: це також побажання, щоб дорога була як скатертина — рівна і гладка. Однак первинне значення цього виразу з часом набуло і протилежної конотації: фразеологізм *скатертью дорога* набув значення побажання «іти геть, куди завгодно». Його використовують у комунікативній ситуації, коли хочуть когось вигнати. Цей вираз містить комунікативно-прагматичні імплікації іронії і байдужості до чийогось від'їзду. Серед гостей, які від'їжджають, не завжди трапляються такі, з ким не хочеться прощатися. Отже, в останньому значенні фразеологізм репрезентує собою відповідний евфемізм. На думку М. Алефіренка, «соціумне знання комунікативних подій і мовленнєво-поведінкових тактик у співвідношенні їх із прецедентними висловлюваннями, якими є фразеологізми, формують поряд з мовною ще й дискурсивну свідомість — свого роду мовленнєво-мисленнєвий простір тієї чи тієї етнокультурної спільноти, який формується в комунікації» [1, с. 20].

Подяка господарям

У збірці «Галицько-руські народні приповідки» І. Франко пише з цього приводу: «Народний звичай велить після гостини одному з гостей дякувати господарю і всім домашнім [3, т. III, с. 401]» і наводить такі приклади етикетних формул подяки господарям, що колись побутували в українській лінгвокультурі: *Най все добре гостить у вашому домі*. Формула, якою гості дякують за запитання зайти до чийої хати. *Гостимо ся з ласки Божої і з Вашого старання* — формула, якою гості дякують господарям, коли ті припрошують їх, щоб «гостилися», тобто їли та пили за столом [3, т. I, с. 620]. Подяку гостей треба було заслужити, про це йдеться в паремії: *Яке частування, таке дякування* [3, т. III, с. 401]. У російській лінгвокультурі акцентується, що за гостинність господарів їм треба дякувати і не забувати про це: *Спасибо тому, кто поит и кормит — а вдвое тому, кто хлеб-соль помнит. За хлеб-соль не платят, кроме спасибо* [5, т. IV, с. 434].

Висновок. Фатична комунікація в німецькій, російській та українській лінгвокультурах стосовно актуалізації комунікативної ситуації вияву *гостинність* репрезентована вербальними та невербальними засобами, що є як універсальними, так і національно специфічними для кожної із лінгвокультур.

Перспектива дослідження полягає в необхідності поглибленого зіставного аналізу фатичної комунікації, що виявляється в різних лінгвокультурах, а також створення концептуаріїв, де були б репрезентовані базові концепти різних лінгвокультур, що стосуються комунікативної ситуації «Гостинність».

Список літератури

1. Алефіренко Н. Ф. Знание, значение и смысл в пространстве текста, дискурса и культуры / Н. Ф. Алефіренко // Язык. Текст. Дискурс : Научный альманах Ставропольского отделения РАЛК / Под ред. проф. Г. Н. Манаенко. — Вып. 8. — Ставрополь : Изд-во СГПИ, 2010. — С. 15–24

2. Білоус Г. Г. Про способи відтворення фразеологізмів в українських перекладах російськомовних повістей Т. Г. Шевченка / Г. Г. Біловус // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. — 2000. — Вип. 29. — С. 147–151.

3. Галицько-руські народні приповідки: [у 3 т.] / [зібрав, упорядкував і пояснив др. Іван Франко] — Львів : ВЦ ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. — Т. 1. — 818 с. — Т. 2. — 813 с. — Т. 3. — 699 с.

**Вияв концепту гостинність в українській, німецькій
і російській мовах: фатична комунікація**

---

4. Даль В. И. Пословицы и поговорки русского народа. Гость — хлебосольство [Электронный ресурс] — Режим доступа : www.slova.ru/book_page/1/392.html
5. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка / В. И. Даль. — М. : ТЕРРА-Книжный клуб, 1998. — Т. 4 — 864 с.
6. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: словник-довідник / В. В. Жайворонок. — К. : Довіра, 2006. — 703 с.
7. Космеда Т. Аксиологічні аспекти прагмалінгвістики : формування і розвиток категорії оцінки : [моногр.] / Т. Космеда. — Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2000. — 349 с.
8. Мальцева Д. Г. Германия: стана и язык. Немецко-русский лингвострановедческий словарь / Д. Г. Мальцева. — М. : Русские словари, Астрель, АСТ, 2001. — 416 с.
9. Маслова В. А. Лингвокультурология : [учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений] / В. А. Маслова. — М. : Издательский центр «Академия», 2001. — 208 с.
10. Матюхіна Ю. В. Розвиток системи фатичної метакомунікації в англійському дискурсі XVI - XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.04 / Ю. В. Матюхіна. — Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. — Х., 2004. — 20 с.
11. Пушик С. Перо золотой птицы / С. Пушик — М. : Художественная литература, 1982. — 342 с.
12. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. — Полтава : Довкілля-К, — 844 с.
13. Словник української мови : [в 11 т.] / АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні / [голов. ред. І. К. Білодід]. — К. : Наукова думка, 1970–1980. — Т. 8 : Природа–Ряпливий. — 1977. — 928 с.; Т. 9 : С. — 1978. — 921 с
14. Фелицына В. П. Русские фразеологизмы: Лингво-страноведческий словарь / В. П. Фелицына, В.М. Мокиенко // под. Ред. Е. М. Верещагина и В. Г. Костомарова. — М. : Рус. Яз., 1990. — 220 с.
15. Шевченко Т. Г. Повне зібрання творів : у 12 т. / Т. Г. Шевченко; редкол.: М. Г. Жулинський (голова) та ін. — К. : Наукова думка, 2003. Т.4 — 368 с.
16. Duden. Redewendungen. Wörterbuch der deutschen Idiomatik. Band 11. — Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich: Duden Verlag, 2002. — 955 S.
17. Karl Friedrich Wilhelm Wander. Deutsches Sprichwörter-Lexikon — Режим доступа : <http://zeno.org/Wander-1867>

Космеда Т.А., Ляховин Е.Б. Проявление концепта гостеприимство в украинском, русском и немецком языках: фатическая «коммуникация» // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации» – 2012. – Т.25 (64). – № 1. Часть 1. С.319-326.

В статье речь идет о выявлении особенностей фатической коммуникации в трех лингвокультурах. Исследуются особенности проявления концепта гостеприимство в украинском, русском и немецком языках, что осуществляется в пределах дихотомии «свой – чужой» на материале паремий с учетом стереотипов не только вербальной, но и невербальной коммуникации. Выделены табу, эвфемизмы, семантические и прагматические лакуны. Обращается внимание и на проявление особенностей фатической коммуникации на уровне некоторых субкультур.

Ключевые слова: *вербальная и невербальная коммуникация, концепт, семантические и прагматические лакуны, лингвокультура, паремия, стереотип, субкультура, табу, фатическая коммуникация, эвфемизм.*

Kosmeda T., Lyakhovyn O. The expression of the concept of hospitality in Ukrainian, German and Russian: ethic formulae in communication // Uchenye zapiski Tavricheskogo Natsionalnogo Universiteta im. V.I. Vernadskogo. Series «Filology. Social communications». – 2012. – V.25 (64). – № 1. Part 1. – P.319-326.

The article focuses on the expression of ethic formulae in communication in three linguo-cultures. The peculiarities of the concept of hospitality have been determined in Ukrainian, German and Russian. These peculiarities have been observed in dichotomy «own – alien» based on paremia that include stereotypes of verbal and non-verbal communication. Taboos, euphemisms, semantic and pragmatic lacunae have been analyzed. Some emphasis has been laid on the peculiarities of expression of ethic formulae in different subcultures.

Key words: *verbal and non-verbal communication, euphemism, concept, semantic and pragmatic lacunae, paremia, stereo-type, subculture, taboo, ethic formulae in communication.*

Поступила до редакції 28.04.2012 р.